

QR

Мене звуть Аньєс, але це не має ніякого значення. Можна вийти в помаранчевий садок і підписати кожен плід – «Франсуаза», «П'єр», «Діана», «Луї», – але що це змінить? Головне в помаранчі – її помаранчевість. Те саме й зі мною. Мене могли звати Одеттою, Генрієттою, Клементиною, але що з того? Помаранча – це лише помаранча, лялька – це просто лялька. Жодне ім'я ніколи не відрізнятиме ляльку від інших ляльок. Ляльку можна купати, одягати, годувати повітрям із пляшечки й укладати в ліжко, наспівуючи колискові, які мала б наспівувати всяка мати своїй дитині. Та однак жодна лялька не може навіть померти, бо вона ніколи не жила.

Єдине ім'я, що має значення в цій історії, – це Фаб'єн. Фаб'єн – не ніж, не помаранча й не співачка колискових, але вона може стати будь-чим із цього переліку. Тобто колись могла. Бо тепер вона мертва. Про це мені написала мати, єдина з родичів, хто залишився в мене у Сен-Ремі, хоча вона писала не власне про смерть Фаб'єн, а про народження своєї першої правнучки. Якби я не переїхала якнайдалі від неї, вона діймала б мене, чого я теж не наро-

дила їй онука до колекції. Ось що мені подобається в Америці: я достатньо далеко від матері, щоб вона переймалася мною. Вона, втім, давно вже не переймається. Покинула ще задовго до того, як я вийшла заміж, а все завдяки моїй славі.

Америка й слава: годяться однаково, коли прагнеш здобути свободу від матері.

У постскриптумі до свого листа мати зазначила, що Фаб'єн померла місяць тому – «*de la même manière que sa sœur Joline*», так само, як її сестра. Жолін сконала в пологах 1946 року; тоді їй було сімнадцять. Фаб'єн – 1966-го, у двадцять сім. Можливо, тут ви скажете, що за двадцять років пологи мали б стати менш смертоносними для жінок чи що таке лихо не здатне двічі спіткати одну й ту саму родину, але якщо так – готуйтеся, що за це хтось неодмінно назве вас ідіотами, як Фаб'єн називала мене.

Першим моїм бажанням, коли я прочитала цей постскриптум, було в ту ж мить завагітніти. Я виносила б дитину і народила б її, а сама вижила б – я була цього певна так само, як власного імені. Й довела б, що мені під силу те, що не під силу Фаб'єн – бути пустою, ніякою, ні улюбленицею, ні не-улюбленицею долі. Просто не мати долі.

(Думаючи так, я, очевидно, приймала бажане за дійсне, тому що вповні зрозуміти це бажання можуть лише ті люди, які мають долю.)

Проте щоб завагітніти, потрібні двоє, і навіть це не гарантує успіху. В моєму ж випадку, щоб завагітніти, треба спочатку знайти чоловіка, щоб зрадити Ерла (а тоді що? пояснювати йому, що краще чужа дитина, ніж яловий шлюб?), чи розлучитися з ним і вийти за іншого, здібнішого посіяти й пожати. Ні те, ні інше мене не влаштовує.

Ерл кохає мене, а я люблю бути його дружиною. Він, мабуть, журиться, що не здатен подарувати мені дитя, але я вже сказала йому, що не для того вийшла за нього заміж, щоб неодмінно стати матір'ю. Коротше, ми обоє реалісти.

Коли ми переїхали з Франції, Ерл звільнився з Корпусу інженерів армії США й пішов працювати до свого батька, шанованого підрядника. Я облаштувала за нашим будинком город і розводжу курей. Тепер у мене завжди є зо два десятки птахів. Сподівалася ще розжитися козами на господарстві, завела двох козенят, але вони мали прикру звичку об'їдати живопліт і тікати. Ланкастер, штат Пенсильванія, – це не Сен-Ремі, тут я не можу бути пастушкою. Попервах я була для місцевих «французькою нареченою», і навіть тепер, по шести роках нашого шлюбу, коли ми вже більше не молодята, вони ще досі так мене називають. Ерлові це подобається. «Французька наречена» додає шику й лоску його життю, але французька наречена, що жене вулицею кіз, – це ганьбище.

Отож від кіз я відмовилася й вирішила натомість завести гусей. Минулої весни купила перших двох, тулузької породи, а цього року придбала ще двох китайських. Ерл проглянув каталог і пожартував, що далі нам треба заводити щороку по парі – спершу американських, тоді африканських, далі померанських і, нарешті, шотландських. Розведемо міжнародну банду, сказав він, але забув, що дві з моїх пар невдовзі стануть батьками. За рік у мене будуть гусенята.

Гуси – це мої діти, значно більшою мірою, аніж кури. Ерл теж любить наших гусей, і це він запропонував дати їм усім французькі імена. Його французька не така добра, як він гадає, та все одно в найінтимніші наші миті

він звертається нею до мене. Я ж в Америці з усіма говорю англійською, і з гусами та курми також.

Овочів на городі в нас родить більше, ніж ми подуємо спожити. Я роздаю їх Ерловим рідним – батькам і двом братам з їхніми сім'ями. Усі вони добрі до мене, навіть попри те, що я – доволі кумедна, на їхню думку, чужинка. Позаочі вони кличуть мене Матінкою Гускою. Про це я дізналася від нещасливої в шлюбі невістки Луїз, яка все хоче пересварити мене з рештою Баррів. Але я не маю нічого проти такого прізвиська. Це, мабуть, не дуже чуло з їхнього боку – кликати бездітну жінку Матінкою Гускою, та я далека від надмірної чулості й сентиментальності.

Ерл запитав, які новини від моєї матері, і я розповіла, що в мене народилася внучата племінниця, але не зронила ні слова про смерть Фаб'єн. Коли він і помітив, що щось не так, то припустив, напевно, що новина про чужу дитину нагадала мені про пустку у моєму власному житті. Ерл – люблячий чоловік, проте не завжди той, хто любить, може ще й розуміти свою кохану людину. Коли ми познайомилися, він думав, наче я – проста собі дівчина без таємниць і з нехитрою історією дитинства й дівочтва. Це, вочевидь, не його провина, що я не можу завагітніти: в мені гніздиться стільки таємниць, що жодному зародку вже не вистачить місця.

Я впала в такий транс, що забула відокремити птахів під час годівлі. Відтак гуси мали клопіт: позалякувати курей і повидзьобувати їхній корм. Я насварила їх, не підвищуючи навіть голосу. Фаб'єн висміяла б мене за таку нездалість і заявила б, що гусей треба просто добряче копнути під зад. Проте Фаб'єн мертва. Хай що вона робитиме відтепер, це буде вже не вона, а її привид.

Я була б не від того, щоб зустрітися з приви́дом Фаб'єн.

Привиди мають свої потойбічні вміння: перевтілюватися, бачити те, чого не бачимо ми, та керувати долями живих. Одначе якщо після смерті не можна не стати приви́дом, то Фаб'єн, найпевніше, тільки підніме на глум цей банальний перелік фокусів, якими пишаються інші при-
мари. Від неї після смерті слід чекати зовсім інших чарів.

(Яких саме, Аньєс?

Ну, скажімо, щоб я знову почала писати.)

Ні, авжеж, це не привид Фаб'єн злизав налиплий бруд із мого пера, і не він розгорнув переді мною зошит на чистій сторінці, та іноді смерть однієї людини розв'язує руки іншій. Я ще не звільнилася остаточно, проте здобула достатню свободу.

OR

— **Я**к виростити щастя? — спитала Фаб'єн. Ми мали по тринадцять років, але почувалися старшими. Фізично, як я тепер розумію, ми були недорозвинені, диспропорційні, як усі діти, народжені під час війни, вирости в злиднях, дарма що мозок їхній набитий досвідом більших літ. Гармонійні діти — це взагалі дивовижа. Війна викривлює пропорції тіла, та інші речі спотворює мирний час. Я ще ніколи не зустрічала дитини без бодай якогось перекосу. А потім ці перекошені діти стають надламанними дорослими.

— А хіба можна виростити щастя? — мовила я.

— Усе можна виростити. Як картоплю, — сказала Фаб'єн.

Я чекала від неї кращої відповіді. Хотіла почути, буцімто щастя росте на верхівці травневого дерева*, у гнізді волового очка, поміж двома валунами в гірській розколіні — тільки не під землею, зашмароване та гниляве на колір. Навіть яблука, думала я, і ті годяться на роль щастя

* Травневе дерево — спеціальний прикрашений стовп, який у європейській традиції встановлюють у містах і селах до свята Трійці.

ліпше, ніж бульбоплоди. Хоча якби щастя було як яблука, годі було б і вважати його чимось цікавим чи особливим.

— Не віриш? Я щось придумала, — вела далі Фаб'єн. — Ми виростимо твоє щастя як буряк, а мое — як картоплю. Коли щось одне й не вродить, залишиться друге. З голоду не помремо.

— А якщо не вродить ні те, ні інше? — спитала я.

— Станемо м'ясниками.

Ми тоді часто провадили такі розмови, безглузді на перший погляд, хоча світ, як ми вже засвоїли, і без того був повен безглуздя. Наші дурощі нас розважали. Якщо прибити молотком великий палець лівої руки, то чи болітиме великий палець правої? Чому бог не додумався вділити людям повіки на вуха, щоб можна було заплющувати їх, як очі — перед сном чи просто тоді, коли немає настрою слухати теревені звідусіль? Якщо ми обидві молитимемося однаково серйозно, але про різне — дорогий боже, прощу тебе, нехай завтра буде сонячно; дорогий боже, прощу тебе, нехай завтра буде хмарно, — як йому прийняти рішення, чию молитву вшанувати?

Фаб'єн обожнювала збиткуватися з бога. Вона заявляла, що вірить у нього, хоч, як на мене, вірила радше в те, що з бога можна в будь-яку мить поглумитися. Не певна, чи я сама вірила в бога: мій батько був атеїстом, мати — протилежністю до атеїстки. Якби я була близька з кимось із них, мені було б легше визначитись, але я була близька тільки з Фаб'єн. Господня *perturbatrice*^{*}, називала вона себе, і я казала, що це також і про мене, тому що я була в усьому з нею заодно. У цьому сенсі ми не були атеїстками. Щоб

* Збурниця (франц.).

чинити богам шкоду й вадити його намірам, треба було в нього вірити.

— Виходить, якщо можна виростити щастя, то й лихо теж? — запитала я.

— А будяки чи якобею хтось вирощує? — відповіла Фаб'єн.

— Тобто лихо росте саме собою, як будяк?

— Ну, чи бог його вирощує, — сказала Фаб'єн. — Хтозна.

— А щастя не може вирости самотужки?

— А ти як думаєш?

— Я думаю, що це щастя мало б рости, як будяк. А лихо — як екзотична орхідея.

— Аньєс, лише ідіоти можуть так думати, — відказала Фаб'єн. — Але нам уже й так відомо, що ти ідіотка.